POETICA EXISTENȚEI. O PERSPECTIVĂ CRITICĂ ASUPRA OPEREI MARIANEI CODRUȚ

GrațIELA BENGĂ-ȚUȚUIANU

Institutul „Titu Maiorescu”, Academia Română, Filiala Timișoara

gratielabenga@yahoo.com

The Poetics of Existence. A Critical Perspective on Mariana Codruț's Writings

DOI: 10.35923/AUTFil.59.12

Being one of the most significant contemporary poetesses, Mariana Codruț creates substantial effects in the structure of compressed sentences, which have an essential role in constructing the message. The current paper aims to examine the unique features that her poetry has developed for some decades. The poetics of existence surpasses the confrontation with spatial and temporal limits, and requires a holistic way of thinking about the place of humans in the world, which goes beyond the being-action dichotomy. The paper highlights the islanding process, and (starting from Deleuze's remarks on Robinson Crusoe) emphasizes the difference between Defoe's character and the lyrical voice. Thus, in Mariana Codruț's writings, the second genesis makes existence understood as continuous poetic creation, reflecting the mental atlas that allows the Omni vision to replace the ego vision. The poetess' creative capacity resides in the position enabled by different feelings, completed by an ethical swing. Conceived as life acts (with distillation, intentness and dissemination), the poems do not avoid the (post)violent world, the images of power, the process of hybridization, and the touch of essentiality. Beyond the varying employment of connotation, poetry is the pulse, the truth, and the ascending way of living.

Keywords: *imagery; neural map; ontological approach; commitment; essentiality.*

Interesul exegetic față de poezia și proza Mariane Codruț a oscilat de-a lungul deceniilor, singura constantă fiind atenția pe care i-au acordat-o criticii și scriitorii ieșeni (Bogdan Crețu, Doris Mironescu, Șerban Axinte, Emil Brumaru ș.a.). Dincolo de această preocupare (care poate fi pusă pe seama unei solidarități locale), opera poetică a Mariane Codruț atrage atenția prin condensarea discursivă și prin sonoritatea generată de o largă claviatură a reacțiilor umane – de la răceala distanțării până la emoția intrării în rezonanță cu (dez)echilibrul lumii. Paginile care urmează vor face o incursiune în imaginarul unei scriitoare fascinate de esența literaturii, iar obiectivul lor este să evidențieze modul în care câteva teme constante sunt proiectate într-o materie poetică flexibilă, sintetică și în contexte simbolice particulare, cu o densitate apreciabilă, invers proporțională cu simplitatea (aparentă a) discursului.

Insularizare, plasticitate și imaginar poetic

„Doar atunci când se ascultă pe el însuși, poetul își poate detecta și releva coerența umană, acel specific al său care rămâne dincolo de mode, de influențele de moment. Numai această poezie e pentru mine autentică, fiindcă numai ea mă emoționează. Fac deci parte dintre cititorii care apreciază, gustă literatura în funcție de cât și cum îl emoționează, de cât și cum îl pune pe gânduri”,

mărturisea poeta într-un interviu (Codruț 2020). Mare parte din repertoriul tematic al scriitoarei e asigurat de asumarea poeziei ca mod de existență în care agresiunea e parte constitutivă a frumuseții. De la primele versuri publicate în *Măceșul din magazia de lemne* (1982), lirica Mariane Codruț e fixată pe diferența de potențial dintre formă (ce va fi tăiată cu o migală din ce în ce mai riguroasă) și inform (determinat de o arie emoțională a cărei mobilitate o face greu de cuprins). Nu altfel se întâmplă în *Ultima patrie*, volum aflat sub semnul nocturnului și citit, la vremea apariției lui, în prelungirea basmului *Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte* (Ursa 2008: 22). Singurătatea, inocența, nostalgia paradisului pierdut, moartea însoțesc problema identității dintre poezie și existență – deja consfințită în vârful unei tensiuni care individualizează starea poetică:

„sînt un Robinson,/ de insula cuvintelor salvat, ultima patrie./ cele poroase și reci, recifuri neprimitoare,/ nici de foame nu țin, nici setea n-o taie./ altele însă zvîcnesc viu ca peștii:/ incizii le fac la-ncheieturile moi,/ pe întuneric,

pe-ascuns, ca hoții, ca drogații/ și viața în venele mele o picur.// în lumea iri-
gată de sângele lor/ arborii roșii cresc dintr-un punct/ și-n ramuri explodează,
atît de subțiri,/ de pot cu firul de păr să-i despice:/ pădure jilavă cu mirosul
tare,/ ohè, ohè, strig prin ea rătăcind/ cu ecoul pe urme.// ohè, ohè, acasă
al meu sălbatic,/ sap cu mîinile, cu ochii, cu nările/ în pămîntul în veșnică
schimbare din tine./ ohè, ohè, țară de sensuri hăcuite/ și mirabile, eu sunt
slab, tu fă-mă tare –/ de nu,/ primește-mă, hrănește-mă și mă ascunde/ sub
poalele tale de vivandieră” (Codruț 2007: 18, *Ultima patrie*)¹.

Un temperament radical, aflat în căutarea senzațiilor poetice tari o animă
pe Mariana Codruț. E o solitară care își calibrează sondarea limitei și tenta-
ția dispersiei într-o viziune insulară. Își re-creează lumea lăuntrică, printr-un
transfer sangvinar al logosului care nu apare ca specie a uzurpării principiu-
lui masculin fecund, ci ca un corelativ al dimensiunii feminine a interiorită-
ții – consolidare a funcției ei extensiv-gestante. „Sînt un Robinson” este, în
acest caz, confesiunea unui spirit care și-a făcut rapelul la componenta cre-
atoare, în absența căreia supraviețuirea rămâne în segmentul închis al bio-
logiei – însoțite (sau nu) de confortul cotidian. În comparație cu personajul
lui Daniel Defoe, pe care Gilles Deleuze îl vede ca emblemă a eșecului și îi
impută absența impulsului creator, sufocat de presiunea reconstrucției unor
tipare (Deleuze 2004: 12), vocea poetică identifică și creditează dimensi-
unea fondatoare a umanului. Exprimă, astfel, o formă de biruință. În *Ultima
patrie*, umanul nu se cuantifică nevrotic, chiar dacă temerile, incertitudinea,
reculul sunt îndeobște premisele neantului. Ale omogenității terne. Ca parte
a cultivării viului într-un spațiu original secund (pe „insula cuvintelor”), ele
devin mai mult decît prizabile. Nu preiau funcția unor elemente de contrast,
ci acționează ca operatori ai plasticității creatoare.

Cea de-a doua geneză (în spațiul existenței concepute ca poetizare) este,
în cazul Mariane Codruț, calea care îi deschide parcursul apartenenței la
sine, ca angajare determinantă pe teritoriul imaginarului. Din această per-
spectivă, poeta mai degrabă i se opune supraviețuitorului creionat de Daniel
Defoe și pe care Deleuze îl fixează în legea repetiției sau a inseriei (De-
leuze 2004: 12). Identificarea cu Robinson operează numai la nivelul insu-
larizării percepute ca dialectică între interiorizare și exteriorizare – mișcare
ale cărei rădăcini se află în tentația subconștientului de a produce separarea
față de arsenalul repetitiv al realității. În cazul lui Robinson, ruptura se ma-
nifestă geografic și social, însă rațiunea își impune, în fața subconștientu-
lui, rutinele considerate juste. În schimb, în „insula cuvintelor” din *Ultima*

¹ Fragmentele citate păstrează grafia cu î, pe care o folosește poeta.

patrie, parcursul drept al existenței nu se întemeiază pe înnodarea strânsă a judecăților decât dacă acestea se împletesc, într-un echilibru dus până la confuzie, cu persistența poetizării. Iar limbajul comprimat, esențializat, cu o sintaxă particularizată, e pregătit să transpună discursiv un imaginar care pare gata să absoarbă, după o simplă mișcare de recunoaștere, emblemele masculinului - arhetipale sau literare.

Însă, aflată între realitatea exterioară multidimensională și realul pluri-valent al conformației lăuntrice (cu o conștiință hiperactivă și un surplus de sensibilitate), poeta caută semnele reconcilierii mai degrabă într-un frison al imaginarului decât în transfer mimetic: „îmi puneam/ fața pe geamurile aburite/ și apoi comparam urmele ei,/ să mă recunosc” (Codruț 2007: 13, *la fereastră (variantă)*). Înstrăinat, conectabil ideii de uniformitate, chipul (ca emblemă a identității ireductibile) e apropiat în momentul crucial în care luciditatea se intersectează cu restructurarea metonimică a imaginarului.

Un atlas mental și scena lumii: de la ego-viziune la omniviziune

Fisurile prin care poezia se infiltrează în lume și delimitează culoarul folosit de un subiect ce intră în relație cu sine însuși se ramifică într-un alt op, *Areal* (Codruț 2011). E o relație pe care nici o pierdere n-ar putea-o submina, pe fundalul unei melancolii ce deschide, strategic, calea existenței irealului (Agamben 2015: 47). Dar, la autoarea care a semnat *Hiatus* (Codruț 2015), melancoliei - ca stare anxioasă, morbidă, halucinatorie *per se* - îi iau locul activarea biologiei și libertatea voinței, care implică, la rândul-le, stimularea poetizării. Undeva între neuroni, gene, hormoni, pe de-o parte, și evoluție, influențe și cultură, pe de altă parte, se află Mariana Codruț, ca parte a umanității. Însă poeta iese din rând: așa cum un individ poate face, de unul singur, o diferență semnificativă (iar istoria furnizează o listă generoasă în această privință), scriitoarea ieșeană concepe singularitatea drept urmarea produsă de coincidența poeziei cu o existență personală pusă în acord cu ideea că natura nu se pretinde alta niciodată.

În *Hiatus*, „realitatea cea de toate zilele e străbătută [...] de fante care creează iluzia comunicării cu o lume de dincolo, iar poezia se nutrește tocmai dintr-o asemenea iluzie, de vreme ce menirea ei este de a rosti ceea ce nu se poate rosti în cuvinte obișnuite” (Soviany 2016). Sunt destule poeme care scot la iveală intensitatea imaginarului și comprimarea insolitului retoric, pregătite să reflecte decupajele iraționalului și să recalibreze postura solitarului. Se produce o pivotare programatică de la confruntarea

cu avatarurile sociale spre o estetică a singurătății – fiindcă experiența corporală nu premerge, obligatoriu, corporalizarea relaționării:

„nu sînt o tăietură precisă/ în carnea zilei colective,/ viața mea nu e/ o tăietură precisă/ în carnea istoriei comune.// când mă apropii prea mult/ de un om, inima lui/ se pulverizează/ iar eu cad în gol.// dar cu atîta putere a disperării/ știu să mă întorc spre cerul/ și pămîntul din mine,/ încît le fac să vorbească“ (Codruț 2015: 8, *nu sînt o tăietură precisă*).

Rămas fără reperul greutatei organice, trupul verifică sensul existenței și transformă prăbușirea în abis într-o revenire imponderabilă spre universalitățile înglobate în propria hartă neurală². Actul personal al apropierii și palpitul psihologic intens (care trece dincolo de exprimarea sinelui) nu pot fi despărțite de ipostazierile simbolice ale universalului. Asistăm, de fapt, la îndepărtarea poetei de tiparul binar al lumii: contururile se estompează, iar ambiguitatea marginilor care delimitează realitatea exterioară de adevărul lăuntric face ca hărțile lor să își topească marginile unele într-altele și să formeze un atlas mental. În universul acestui atlas mental (a cărui complexitate osmotică e dificil de redat în totalitate) trăiește poeta – idee care se substanțializează în *nu toți suntem egali în fața ficțiunii*, poem din volumul *pulsul nu poate fi minimalist*. Reliefarea tridimensională a lumii, organizată pe coordonatele imaginarului, e proiectată (după un întreg proces de selecție, combinare și măsurare a reprezentărilor) pe suprafața plană care găzduiește poemul. Dar harta lui oferă mai mult decât simpla înregistrare a unor trăiri, experiențe și proiecții ale imaginarului: creează un context și invită la o călătorie care poate cuprinde saltul dinspre focalizarea individuală la configurarea scenei lumii – cu raporturile de putere dintre intensitate și întindere.

Explorarea interiorității inventariază căile de acces ale adâncimilor, nu deschiderea imprecisă a suprafețelor:

„mă uit mereu în mine/ ca într-un tunel prin care/ vreau și nu pot să fug. cîteodată,/ cînd încep metodic să scot noaptea/ din lăzi uneltele de tortură,/ din întuneric răsar doi sori albaștri.// sub raza lor plină de milă,/ victimă și călău în cămăși de finet/ se ghemuiesc rușinați în pat/ cu pleoapele bine strînse“ (Codruț 2015 : 20, *în colonia mea penitenciară*).

² Plecând de la conceptul de „hartă neurală”, care operează în zona neuroștiințelor, Peter Turchi proiectează *Maps of Imagination: The Writer as Cartographer*, Trinity University Press, 2004. Pentru Peter Turchi, creația literară e o călătorie în necunoscut. Dintre toate genurile, privilegiază poezia, afirmând că omul se află întotdeauna în vecinătatea poezilor, fiindcă emoțiile lui sunt, probabil, expresia unei sensibilități (poetice) pierdute.

Imaginarul Mariane Codruț nu e interesat de dimensiunea spectaculară a reprezentărilor suferinței (așa cum se dovedește Kafka în *Colonia penitenciară* și *Un artist al foamei*), dar e sensibil la asimilarea poetizării cu actul fundamental și fondator al citirii interiorizate, rezonatoare. Autoreflexivă, imaginea eului sugerează (dincolo de nivelurile stratificărilor estetice și spirituale) voltajul artei care transfigurează existența, proiectând-o în semn și imagine. Abordării ontologice, înșurubată în premisa că profunzimea vieții drămuiește un sentiment de vinovăție, i se adaugă reprezentarea dualității creatorului, pentru care parcursul privirii întoarce spre sine (similar procesului scrierii) e sinonim cu evoluția între supunere și dominare brutală. Irigat de o instanță irațională, drumul în tunelul sinelui, cu proiecția lui bidimensională din actul scrierii, se racordează la intensitatea unei urgențe existențiale. Mizează pe lizibilitatea imaginarii, intermediază asimilarea sensului și corporalizează emoția. Reactive într-o prima instanță, ghemuirea și gestul strănerii pleoapelor lasă loc deschiderii întregului evantai de hărți care alcătuiesc atlasul mental – cu consecințe asupra articulării vocii poetice. Îmbinarea lumilor lui multiple, intra- și intertextuale (situate într-o asimetrie structurală față de nuvela kafkiană, de pildă), permite pivotarea de la ego-viziune la omniviziune.

Forme de angajament: poetizare, hibridare, purificare

În 2019, când a ieșit de la tipar *pulsul nu poate fi minimalist*, critica de întâmpinare convenise deja (pe direcția de lectură a lui Octavian Soviany) că poeta face parte dintre autorii „fără generație”. Sau dintre „francitirorii singuratici”, atrași de o „«autobiografie poetică», în care omul, cu micile lui evenimente ale vieții de zi cu zi, fără să dispară cu totul, trece în planul al doilea, acordându-i prioritate poetului, care se interoghează neliniștit în legătură cu propriul său statut ontologic.” (Soviany 2016). Flexibilizarea frontierei dintre autobiografie și poetizare (atât de clar și ferm trasată de scriitorii moderniști, care au urmărit extirparea subiectului din discursul poetic) permite suprapuneri și tensiuni interne, *recte* elemente integrabile acestui model de scriitură, așa cum s-a observat în *The Laugh of the Medusa* (Cixous 1976: 886, *passim*). Ritmul *pulsului* nu e dat de nevoia poetei de a se retrage în singurătate, ca situate împotriva unei umanități perfectibile, ci de dorința de a descoperi un mod de viață care să nu fie apăsător de preconceptii cu privire la natura individualității ori la firea lucrurilor. Distanța pe care poeta o așază continuu între ea și lume nu este, așadar, rezultatul unei

poziționări axiologice, care să sugereze privirea aruncată printre zăbrelele superiorității. Sesizabilă poetic (și confirmată biografic), retractilitatea Mariane Codruț se constituie în altă albie decât cea a romanticilor care, odată decepționați, se retrăgeau în turnul lor de fildeș și iscodeau, prin lentila imaginarii, configurațiile astrale. Oricât de persistentă, izolarea poetei nu e sinonimă cu ruptura. Dorința de a fi în lume e depistabilă prin raportarea la categoriile realului, în defavoarea evaziunii din realitate, după cum a arătat Jean-Luc Nancy (2006: 70, *passim*).

Din această prismă, agresarea limitelor lasă cale liberă unor ipostazieri neașteptate în texte care, tematic, nu aduc noutate. Măcinată de reflecții asupra condiției poetului, autoarea a învățat să își ridice la cote înalte angajamentul. Mă refer, desigur, la asumarea scrisului ca act ineluctabil de existență și nu la accețiunea pe care angajamentul a profilat-o în lectura lui Sartre³. Iată o mostră: „poezia e verticala singelui tău vizionar/ despre care nimic nu știi/ când îl auzi foșnindu-ți în urechi./ când se întoarce asupra ta/ cu forță necunoscută și te târăște în locuri/ pe care le privești tu însuși cu uimire/ neștiind că le conții” (Codruț 2019: 18, *verticala singelui*).

Pe viață și pe moarte e actul scrierii, căruia îi răspunde, firesc, proliferarea unui imaginar violent. Interpretarea literală a acestuia ține de convenții pe care poemele le denunță drept obstacole în calea autenticității într-o scriitură convergentă cu existența autentică. A fost remarcată apropierea poetei de autenticitatea conceptualizată de Marin Mincu (Soviany 2020), cu precizarea (esențială) că autoarea *pulsului*... nu se mulțumește să-și transcrie fidel trăirile și reacțiile biologice. Cu alte cuvinte, poemele Mariane Codruț nu sunt concepute pentru a prileji citirea unei reproduceri. Nu vizează un act de lectură, ci o manifestare a trăirii, cu toată gama ei de procese, rafinări, concentrări și diseminări. Devin expresia deplină a evoluției prin care trece scriitura, pe conturul simbolic al trupului și al enunțării – pentru a ajunge la ultimul strat al adevărului. Portretele pe care *pulsul*... le face poeziei reactivează ideea instanțelor interșanjabile și duce relația dominator-supus la forme extreme, care zdruncină echilibrul ființei: „poezia e șoc/ precum crima adolescentului din vecini/ pe care nu-l credeai în stare de crimă./ gesturi ca oricare cuvinte de fiecare zi/ chiar puțină frondă. ei, da, nimic anormal!/ și brusc *toporul decapitînd obișnuința*” (Codruț 2019: 10, *un posibil portret al poeziei*).

³ Sartre a teoretizat angajamentul din perspectiva înglobării politicului, cu mențiunea că, în opinia lui, poezia nu admite angajarea pentru că nu are o funcție comunicativă. Demonstrația lui Sartre se oprește însă la poezia reflexivă, ceea ce face argumentația incompletă. Pentru detalii, vezi Jean-Paul Sartre, *Qu'est-ce que la littérature?*, Paris, Gallimard, 1949.

Deși poezia Mariane Codruț este unitară tematic, deosebirea față de etapa primelor poeme e semnificativă tocmai în măsura în care, în volumele recente, devine vizibilă lumea postviolentă – ceea ce nu înseamnă că brutalitatea a fost extrasă din formele vieții. Poemele surprind (și) momentul crucial de după manifestarea acelei agresivități care scurtcircuitează reverii, întretaie reflecții și mărginesc decupaje problematizante ale relației cu scrisul. Cu lumea. Sublimată, violența se așază pe o traiectorie care duce spre un nivel superior al reconcilierii cu sinele: „ea are pe umeri o lună plină/ și valuri de aur îi curg din craniu/ miroase firește a flori ca orice femeie// dar raza ochiului ei e atât de subțire/ încît nici nu simți când capul ți-l taie/ lăsîndu-l la locul lui“ (Codruț 2019: 11, *un altfel de portret al poeziei*). Experiența e asimilabilă procesului de hibridare prin care ființa și poezia inițiază transferul de neuroni hipocampici, dopamină anticipativă și incandescență a simbolizării (aceasta din urmă înțeleasă, pe linia lui Jung, ca proces de trăire în imagini și a imaginii).

Constituit prin conectivitatea dintre regiunile cerebrale, gândul integrează o problemă de distanță. Vocea poetică e investită cu o funcție dublă, articulând atât reflecțiile celui privit, cât și pe ale celui care privește: „sînt în propriii ochi un contur instabil/ și accept senină fatalitatea acestui gînd./ doar știu: ca să poți vedea bine ceva,/ distanța optimă e absolut necesară./ (și cine-i în ochii lui un contur net?/ cine-i departe de el însuși?/ poate fericitul sau nebunul.)” (Codruț 2019: 19, *despre ieșirea din labirint*). Prin schimbarea focalizării, poemul devine o meditație asupra existenței des-centrate și, implicit, a (a)normalității ca atribut axiologic. Ca un studiu de neuroimagică, proiectat la rîndu-i pe ecranul discursiv, reprezentarea conturului devine o parabolă a eliberării în care se măsoară, din unghiuri diferite, tensiunea cunoașterii. Între euforie și *homo demens*, subiectul poetic își trăiește alteralitatea ca alteritate – într-o experiență hiperlucidă a conștiinței de sine care-și urmărește, pe contur, sciziunea.

Inventivitatea imaginarului și îndrăzneala estetică ies la suprafața unei discurs poetic unitar și totuși neîncorsetat într-o formulă fixă. Oscilația între persoana I și a II-a este doar una dintre pârghiile prin a căror apăsare se schimbă, constant, perspectiva. Cu o voce care micșorează și amplifică distanțele printr-o strategie care evită altoiul jocului în trunchiul procedului serios, poemele glisează între individualizare și problema identității universale a ființei umane. Din spațiul austerității spirituale, imperativul purității etice e surprins cu toată amplitudinea lui – de la preconcepție injectată de orgoliu la smerenie și situare marginală:

„nu trebuie să le arăți tu cine ești/ – ei știu totul despre tine/ și pentru asta n-a fost nevoie/ decât să aștepte că nu-ți place/ oia în aspic iubită de ei./ deci nu mai trebuie să le arăți/ ori să le spui tu cine ești/ – ei știu totul despre tine/ adevărul tău e la degetul lor mic/ iar la degetul tău mic nu e” (Codruț 2019: 26, *clar ca lumina zilei*).

Sinceritatea și autenticitatea angajării poetei sunt potențate de pivotarea dintre prezentă vizibilă și invizibilă, în funcție de exercitarea autorității etice – false sau reale. Adevărul etic face ca trupul omenesc, în integralitatea lui formală, să fie mai puțin important decât era înainte de activarea proceselor de cogniție pe care se bazează decizia morală.

Dar trupul e semnificativ începând de la biologia lui cerebrală. Judecata etică, excluderea și includerea, empatia și simpatia nu vin de nicăieri. Corelatele neurobiologicele sunt cele care le schițează și le orientează, așa cum tot în creier (mai exact, în hipotalamus) își are rădăcina impulsul sexual. Când afirmă că „poezia vine din sex“, subiectul poetic enunță, senin, echilibrul dintre mecanismul cerebral și instinctul original. Nu și rudimentar – câtă vreme poezia presupune înfruntarea lucidă a inerțiilor. Bogdan Crețu observă că

„e ceva cvasireligios în această asumare a poeziei ca metodă de a schimba lumea. De aceea poemele au ceva din austeritatea sacerdotală și din tăietura exactă a textelor oraculare, sacre. Poate doar la Ion Mureșan, dintre optzeciști, să mai existe o încredere atât de oarbă și o condiționare existențială atât de exigentă a poeziei ca la Mariana Codruț” (Crețu 2019).

Ca supratemă a volumului, asumarea fără rest a poeziei asimilează abandonul inocent și teroarea sfârșitului, cu o notă personală care accentuează dinamismul sinaptic – aproape un răsfăț al spiritului sedus de farmecul imaginii (poetice) și angoasat de ideea morții. E mult întuneric în *pulsul nu poate fi minimalist*. Externalizează efortul subiectului de a-și sonda conștiința, într-o confruntare între eul diurn și perechea lui nocturnă: „noaptea e fără sfârșit,/ coama nu i-o găsec” (Codruț 2019: 54), „stă mută noaptea,/ grotă a cuvintelor nesupuse” (Codruț 2019: 55), „cînd noaptea/ e un zid vertical naltnalt” (Codruț 2019: 59), „stă în puterea mea să destram noaptea/ în fișii luminoase” (Codruț 2019: 60), „eu am zbierat de singurătate/ ca o vacă uitată noaptea în cîmp. și-apoi am admis:/ *singurătatea e un pîntec protector, în care liberă/ pot să înot, să mă scufund, să mă rotesc/ în cercuri albe-cercuri negre*” (Codruț 2019: 43). Sunt doar câteva exemple

ale străduinței de înălțare a sensului ființării. Ale recompunerii solitare și interiorizării. Identificarea cu sine (sugerată de imersiune și rotire) apare ca o consecință a dorințelor etice și estetice care, în împletirea lor, se apropie de puritatea atracției metafizice, în sensul dat acesteia de Emmanuel Lévinas. Esența pură a dorinței metafizice e datorată faptului că țintește ceea ce se află dincolo de tot ce ar putea fi simplă satisfacție (Lévinas 1999: 18). În ultimul fragment citat (extras din *despre iubire, singurătate și un fluture orbitor*), comparația aspră, elementar-biologică este urmată de o echivalență asupra căreia s-ar putea glosa bachelardian (pe urmele complexului lui Iona) și e completată de o incantație bacoviană. Ca atare, pe un spațiu restrâns la doar câteva versuri, poeta trece de la perspectiva individuală (într-o imagine a excluderii) la inserție livrescă și construcție simetrică, în care plasticitatea dublată de muzicalitate continuă să aibă eul ca punct de referință. Oricât de imprevizibilă, logica textului rămâne sub protecția autenticismului.

Motivul însigurării își schimbă semnul în funcție de capacitatea subiectului poetic de a-și transforma suferința în metaforă a nașterii. Solitudinea se transformă în teritoriu nemărginit de cunoaștere – a sinelui și a lumii. Accentele implicării complete, cu note de meditație filosofică, aduc poemele în vecinătatea crepusculului și a revelării adevărului ultim:

„dacă nu mi-aș pune cu maximă candoare/ gîtul sub tăișul fiecărei necunoscute/ din matematica zilei/ de parcă ar fi ultima, cea decisivă.// dacă nu mi-aș măsura sistematic/ puterea de-a fi tot timpul eu/ (a fi tu însuși e singura victorie reală/ în oricare dintre lumile posibile).// dacă n-aș conviețui cu gîndul la moarte/ ca la un bărbat niciodată întîlnit...“ (Codruț 2019: 23, *dacă*).

Afluenții acestui lirism vin din zona unui imaginar sobru și sever, în care imaginea fulgurantă a reflexiei metalice (sau, în alte poeme, inserția consistentă a cosmicității) încurajează intelectualizarea impresiei.

Poezie incomodă scrie Mariana Codruț: „nu doar că nu mizează pe gingășie [...], ci obține cele mai valoroase rezultate atunci când își acceptă propria stângăcie ca pe o formă de grație.” (Mironescu 2020). Vital ca exercițiul respirației, actul scrisului e reflex și conștient, în egală măsură. Condiționează viața și așezarea în lume. Are caracter terapeutic⁴, pe care îl văd

⁴ Într-un interviu, autoarea mărturisește: „Scrisul e terapie pentru mine. Și o soluție la îndemână de salvare. Fiindcă atunci când scriu mă simt puternică. Putere, subiectiv vorbind, nu înseamnă dominație sau superioritate față de alții (nimic nu m-a contrariat mai mult decât afirmația lui Gombrowicz că scrisul e lupta pe care o poartă autorul cu ceilalți pentru propria lui superioritate). Ci înseamnă echilibru interior, indispensabil înfruntării

înrădăcinat atât în conținut, cât și în formă. Retras din exterioritatea socială și retorică, discursul e îndreptat spre înăuntru – pe traiectoria tensionată dintre elementaritatea (nocturnă) destructurantă și echilibrul reflexivo-imaginar, menținut între pietrele unghiulare ale unei structuri atent cântărite. Cu precizia și intransigența⁵ drept calități determinate, poemele reactivează și depășesc imaginile-unitate care ar fi putut pretinde o abordare prin prisma reveriilor bachelardiene. Să luăm cazul acestui text:

„*pulsul e o lentilă care narează*, mă izolez să-i aud povestea mirabilă/ el nu poate fi minimalist, doar vorbește/ despre atâtea lucruri majore: iubire/ singurătate, noapte, zi...// la o palmă de coama dealului galata,/ soarele strălucește disperat/ în falia verticală dintre armatele de nori/ – ce negre, ce înspăimântate se apropie/ una de alta! apoi vîntul răbufnește/ și, tranc!, închide ușa aceea.// porumbelul împiedicat în ghetrele albe/ țîșnește razant deasupra nisipului“ (Codruț 2019: 21, *pulsul e o lentilă care narează*).

Montajul poemului anulează pluralitatea perspectivelor în punctul unic al eului însingurat. Aici se simte ritmul, de aici crește poemul. Perspectiva maximalistă experimentează confundarea pulsului și a poemului în intersecția metamorfică pe care o împart. Pulsul-poem e urmărit cu momentele proprii lui compoziții, iar imaginea finală creionează instabilitatea limitării, în negocierea dintre *intimus* (ca nucleu constitutiv al stratului personal profund) și reprezentarea lui.

fără un consum enorm de energie a viiturilor vieții din afară și dinăuntru. Și ca să pot vedea în dreapta lor măsură lucrurile apte să mă bucure în pofida tuturor eșecurilor: natură, cărți, artă, câțiva prieteni. Dar, vai, ciudata fire omenească: deși stabilitatea emoțională e mai importantă decât orice pentru mine, deseori mi-o arunc eu însămi în aer. Multe din reacțiile la lucrurile care mă revoltă și mă rănesc nu numai că nu-mi aduc nici un bine din afară, ci se și întorc întâi de toate împotriva mea, dezechilibrându-mă” (*Dialog cu Mariana Codruț: „atunci când scriu, mă simt puternică”*, în „Vatra”, 2016, nr. 548-549, p. 11).

⁵ Precizia și inapetența pentru concesii a poeziei scrise de Mariana Codruț au fost subliniate de Bogdan Crețu, *op. cit.*: „Cele mai multe dintre poemele din carte sunt milimetric exacte, nimic nu poate fi clintit din structura lor cristalină; nimic nu e în plus, nimic nu e în minus. Nimic nu e decorativ. E o poezie intransigentă, care nu acceptă complacerea în trucuri, în retorism, în stridență sau spectacol. [...] Rostul ei este să își scoată autorul, și odată cu el, și cititorul din zona de confort și să-i facă lucizi. Poezia nu împacă, nu consolează, nu mângâie pe creștet. Nu îngână și nu confirmă. Nu întărește certitudinile. [...] Deci asta face poezia: decapitează obișnuința. Scoate din rutină, din securitatea gesturilor reflexe. Despică violent epiderma cotidianului, smulge din inerție. Plasează, de fapt, viața într-un climat ultimativ, tragic. Poezia nu înseamnă înregistrarea sau acceptare a ororii, nici numai reacție la acestea, ci menținerea în stare de luciditate.”

Esențializarea, reducerea la adevărurile ultime nu ocolesc teritoriul libertății. Angajamentul existențial care o animă pe Mariana Codruț rămâne pe palierul capitalului simbolic și etic, fără ca politicul să producă vreo deturmare heteronomă. Poetei îi este familiară sfera esteților reflexivi, nu a profesioniștilor⁶. Cele câteva poeme civice din *pulsul nu poate fi minimalist* se sprijină în materia densă a libertății concepute ca supunere față de poruncile morale și binele cetății. Nu ca bun plac autarhic. Cum se vede în *trandafirul negru al nevrozei*, cu rebelii și nebunii împinși „încet dar sigur spre margine,/ tot spre margine”, libertatea autentică e cea din interiorul ființei. Nu îi poate pune cătușe nici un gest discreționar. O sfâșie, în schimb, abandonul. Renunțarea la ea, luând distanță față de ce a fost, până atunci, acordajul eului la adevărul propriu: „nu pot înțelege un lucru/ de care nu sunt convinsă./ și ce nu înțeleg/ mă neliniștește.// asta-i și vrerea dictaturii:/ propria ființă/ să-ți pară neconvingătoare/ fiindcă nu se poate umple/ cu ea însăși.” (Codruț 2019: 106, *vrerea dictaturii*). Nicio libertate (personală, politică) nu e posibilă dacă nu își înfige adânc rădăcinile în solul libertății morale:

„trag după mine o istorie cinică/ făcută de inși înghețați în putere/ de care mi-e silă.// ei nu înțeleg că sînt de fapt/ însăși slăbiciunea: ochii le sunt orbi/ mîinile dure și lacome/ iar din vorbele lor neantul vomită. // și nu înțeleg că doar prin cei/ care cred în imponderabile/ istoria se apără de prostituție/ astfel devenind lizibilă” (Codruț 2019: 104, *dintr-o istorie cinică*).

Concluzii

E cunoscută afirmația lui Plotin (gânditor care a continuat tradiția platoniciană) potrivit căreia a fi liber e echivalent cu a fi non-corporal. Mai târziu, pe urmele lui Leibniz, s-ar observa că nu pot exista niciodată lucruri perfect identice. Or, poemele Mariane Codruț sugerează coincidența dintre poezie și viață (cu formele și consecințele variate ale întrupării). Indiferent de sursă, emoția și vibrația etică devin materie poetică. Poezia e *pulsul*, e adevărul, e formă de supra-viețuire (ca rezistență, dar și ca transcendere a rutinei). Își trage puterea din credința în „imponderabile”. Sau din non-corporalul imaginarului care cunoaște, după modelul biologicului, procese de actualizare și de recesiune a conținuturilor (Wunenburger 1998: 16). Dilată și contractă limitele imaginii și ale sensului.

⁶ Fac aluzie la categoriile stabilite de Gisèle Sapiro în *Formes de politisation dans le champ littéraire*, in Jean Kaempfer, Sonya Florey, Jérôme Meizoz (dir.), *Formes de l'engagement littéraire (XVe-XXIe siècle)*, Lausanne, Editions Antipodes, 2006, p.118-130. Gisèle Sapiro delimitează patru categorii: notabilii, esteții, avangardiștii, profesioniștii.

Insondabil sub raportul esențializării limbajului, discursul Mariane Codruț amplifică miracolul existenței ca poetizare. Constituie, totodată, un reper potrivit al maturizării creatoare, decelabile în decantare expresivă și viziune catalizatoare.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

- AGAMBEN, Giorgio 2015: *Stanțe. Cuvântul și fantasma în cultura occidentală*, traducere din italiană de Anamaria Gebăilă, București, Editura Humanitas.
- CIXOUS, Hélène 1976: *The Laugh of the Medusa*, in „Signs”, The University of Chicago Press, Vol. 1, No. 4, p. 875-893.
- CREȚU, Bogdan 2019: *O mare poetă: Mariana Codruț*, in „Observator cultural”, 2019, nr. 998, <https://www.observatorcultural.ro/articol/o-mare-poeta-mariana-codrut/>, la 10 septembrie 2021.
- DELEUZE, Gilles 2004: *Desert Islands and Other Texts, 1953–1974*, edited by David Lapoujade, translated by Michael Taormina, Los Angeles, Columbia University, Semiotext(e).
- LÉVINAS, Emmanuel 1999: *Totalitate și infinit. Eseu despre exterioritate*, traducere de Marius Lazurcă, Iași, Editura Polirom.
- MIRONESCU, Doris 2020: *Steaua singurătății*, in „Dilema veche”, nr. 829, <https://dilemaveche.ro/sectiune/carte/articol/steaua-singuratatii>, la 12 septembrie 2021.
- NANCY, Jean-Luc 2006: *Multiple Arts: The Muses, II, On Writing. Which Reveals Nothing*, Stanford University Press.
- SAPIRO, Gisèle 2006: *Formes de politisation dans le champ littéraire*, in Jean Kaempfer, Sonya Florey, Jérôme Meizoz (dir.), *Formes de l'engagement littéraire (XVe-XXIe siècle)*, Lausanne, Editions Antipodes.
- SARTRE, Jean-Paul 1949: *Qu'est-ce que la littérature?*, Paris, Gallimard.
- SOVIANY, Octavian 2016: *Starea de hiatus*, in „Observator cultural”, nr. 838, <https://www.observatorcultural.ro/articol/starea-de-hiatus/>, la 15 septembrie 2021.
- SOVIANY, Octavian 2020: *Descrierea poeziei*, in „Observator cultural”, nr. 1004, <https://www.observatorcultural.ro/articol/descrierea-poeziei/>, la 10 septembrie 2021.
- TURCHI, Peter 2004: *Maps of Imagination: The Writer as Cartographer*, Trinity University Press.

URSA, Mihaela 2008: *Singur cetățean al ultimei patrii*, în „Apostrof”, XIX, nr. 2, p. 22.

WUNENBURGER, Jean-Jacques 1998: *Viața imaginilor*, traducere și prefață de Ionel Bușe, Cluj, Editura Cartimpex.

SURSE:

*** *Dialog cu Mariana Codruț: „atunci când scriu, mă simt puternică”*, în „Vatra”, 2016, nr. 548-549, p. 11-13.

CODRUȚ 1982: *Măceșul din magazia de lemne*, Iași, Editura Junimea.

CODRUȚ, Mariana 2007: *Ultima patrie*, Pitești, Editura Paralela 45.

CODRUȚ, Mariana 2011: *Areal*, Pitești, Editura Paralela 45.

CODRUȚ, Mariana 2015: *Hiatus*, Pitești, Editura Paralela 45.

CODRUȚ, Mariana 2019: *Pulsul nu poate fi minimalist*, Pitești, Editura Paralela 45.

SITOGRAFIE:

Codruț 2020 = <https://poeticstand.com/2020/01/18/mariana-codrut-doar-atunci-cind-se-asculta-pe-el-insusi-poetul-isi-poate-detecta-si-releva-coerenta-umana/>, ultima accesare, 23 februarie 2021.